

گزیده اسناد

روابط

ایران و آلمان

«جلد اول»

به کوشش مینا ظهیر نژاد ارشادی

اداره انتشار اسناد

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

Handwritten notes in Persian script, including the name "میرزا محمد علی" and other illegible text.

آلمان.

۱۰۸. تلگراف رمز حکومت همدان به وزارت امور خارجه در باب اجیر سواران مسلح از سوی ویس قنصل آلمان.

۱۰۹. تلگراف رمز حکومت اصفهان به وزارت امور خارجه در باب عزیمت ویس قنصل آلمان جهت ملاقات با ضرغام السلطنه یا صولت الدوله.

۱۱۰. تلگراف رمز سفارت ایران در پاریس به وزارت امور خارجه در باب جلوگیری از اقدامات آلمانها

۱۱۱. تلگراف رمز کارگزاری مهام خارجه شیراز به وزارت امور خارجه در باب تحریکات و اسموس در تنگستان و پیشنهاد انتخاب دریابگی به حکومت بوشهر.

۱۱۲. مراسله سفارت روسیه در تهران به وزارت امور خارجه در باب ایجاد دستجات و اجیر سواران مسلح از طرف آلمانها.

۱۱۳. مراسله سفارت انگلیس در تهران به وزارت امور خارجه در باب قصد آلمانها در حمله به قونسولهای روس و انگلیس.

۱۱۴. مراسله سفارت روسیه در ایران به وزارت امور خارجه در باب افساد آلمانها در ایران.

۱۱۵. مراسله وزارت داخله به وزارت امور خارجه در باب ملاقات قنصل آلمان با صولت الدوله.

۱۱۶. مراسله سفارت روسیه در تهران به وزارت امور خارجه در باب اجیر سواران مسلح توسط آلمانها.

۱۱۷. تلگراف سفارت ایران در روسیه به وزارت امور خارجه در باب تصمیم آلمانها مبنی بر ایجاد اغتشاش در ولایات.

۱۱۸. مراسله سفارت انگلیس در تهران به وزارت امور خارجه در باب جلوگیری از اغتشاش آلمانها و تأمین امنیت قونسول و رعایای انگلیس.

۱۱۹. مراسله کارگزاری مهام خارجه اصفهان به وزارت امور خارجه در باب ملاقات و اسموس با رئیس ارکان حرب و امیر لشکر.

۱۲۰. مراسله کارگزاری اول بنادر خلیج فارس به وزارت امور خارجه در باب معاودت و اسموس به بوشهر.

۱۲۱. مراسله کارگزاری اول بنادر خلیج فارس به وزارت امور خارجه در باب مداخله و اسموس در اراضی

دوازده / گزیده اسناد روابط ایران و آلمان

خالصه دولت به انضمام مکتوب جوابیه واسموس.

۱۲۲. مراسله کابینه ریاست وزراء به وزارت امور خارجه در باب اشتغال واسموس به امر زراعت در املاک خالصه دولتی.

۱۲۳. مراسله وزارت مالیه به وزارت امور خارجه در باب موضوع فوق

۱۲۴. مراسله کارگزاری اول بنادر و جزایر خلیج فارس به وزارت امور خارجه در باب مداخله واسموس در اراضی دولتی.

فصل چهارم: اسناد روابط اقتصادی ایران و آلمان ۳۵۳

۱۲۵. فرمان ناصرالدین شاه در مورد انعقاد و مبادله قرارنامه تمدید سیم تلگراف مابین شیراز و بندر عباس با کمپانی سیمنس و هالسکه.

۱۲۶. مراسله شیندلر به وزارت امور خارجه در باب درخواست امتیاز تجسس و انکشاف طلا در کل ممالک ایران توسط مسیو کودرسکی تبعه آلمان.

۱۲۷. راپورت وزارت معادن به وزارت امور خارجه در باب امتیاز نامه تجسس و انکشاف معادن طلای کاوند.

۱۲۸. سواد قرارنامه تجسس و انکشاف نقاط طلا دار کاوند خمه.

۱۲۹. یادداشت سفارت آلمان به وزارت امور خارجه در باب فروش حق مسیو کودرسکی از قرارنامه تجسس و انکشاف طلای ایالت خمه به شخصی دیگر.

۱۳۰. سواد قرارنامه مربوط به تأسیس بانک آلمانی در ایران.

۱۳۱. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب وکیل نماینده های کارخانجات رنگ آلمانی در کرمانشاهان.

۱۳۲. ترجمه واصل مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب میزان تبدیل مسکوکات طلای آلمانی به پول ایرانی.

۱۳۳. مراسله وزارت مالیه به وزارت امور خارجه در باب موضوع فوق.

۱۳۴. مراسله شرکت تلفن ایران به وزارت امور خارجه در باب حمل لوازم تلفنی خریداری شده از آلمان به

ایران.

۱۳۵. مراسله وزارت مالیه به وزارت امور خارجه در باب خرید ماشینهای فلاحتی از آلمان به انضمام سواد مراسله اداره کل خالصجات.

۱۳۶. مراسله وزارت مالیه به وزارت امور خارجه در باب میزان تبدیل مسکوکات طلای آلمانی به پول ایرانی.

۱۳۷. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب تجدید قرارداد تجارتي با آلمان.

۱۳۸. مراسله شرکت کل تلفن ایران به وزارت امور خارجه در باب حمل لوازم تلفنی از آلمان به ایران از راه روسیه.

۱۳۹. تلگراف رمز وزارت امور خارجه به سفارت ایران در برلین در باب مهاجرت سه هزار نفر آلمانی به ایران جهت اشتغال به امر زراعت.

۱۴۰. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب موضوع فوق.

۱۴۱. مراسله وزارت مالیه به وزارت امور خارجه در باب تعیین شرایط کنترات اجاره دادن قسمتی از اراضی خالصه به مهاجرین آلمانی.

۱۴۲. مراسله حکومت آذربایجان به وزارت امور خارجه در باب عدم مساعدت با پیشنهاد کاپیتان شمود آلمانی در مورد اشتغال مشارالیه به امر زراعت در آذربایجان.

فصل پنجم: اسناد روابط فرهنگی ایران و آلمان ... ۴۲۵

۱۴۳. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب تیراندازی به اطاق معلمه یتیمخانه آلمانی در خوی.

۱۴۴. سواد تلگراف وزارت امور خارجه به حکومت خوی در باب موضوع فوق.

۱۴۵. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب مسافرت پروفیسور مان تبعه آلمان به ساوجبلاغ.

۱۴۶. سواد تلگراف مشیرالدوله وزارت امور خارجه به حکمران ساوجبلاغ در باب موضوع فوق.

۱۴۷. سواد مراسله کارگزاری مهام خارجه خوی به وزارت امور خارجه در باب اجحافات شخصی به نام

چهارده / گزیده اسناد روابط ایران و آلمان

شونمان نسبت به اطفال ارمنی یتیمخانه آلمانی خوی.

۱۴۸. سواد مراسله وزارت امور خارجه به کارگزاری خوی در باب موضوع فوق.

۱۴۹. ترجمه مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب حفظ و امنیت یتیم خانه آلمانی در ارومیه.

۱۵۰. سواد مراسله وزارت امور خارجه به سفارت آلمان در تهران در باب موضوع فوق.

۱۵۱. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب تعرض قشون دولتی خوی به دکان متعلق به شرکای میسیون شرقی آلمانی.

۱۵۲. مراسله وزارت امور خارجه به کارگزاری مهام خارجه در آذربایجان در باب تعرض قشون دولتی به دکان متعلق به میسیون شرقی آلمان در خوی.

۱۵۳. تلگراف کارگزاری تبریز به وزارت امور خارجه در باب توقیف یتیم خانه آلمانی در خوی.

۱۵۴. ترجمه واصل تلگراف زومر شارژ دافر آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب عدم تدریس در مدرسه آلمانی.

۱۵۵. ترجمه و اصل مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب پرداخت اعانه به مدرسه ایران و آلمان.

۱۵۶. سواد مراسله ریاست وزراء به وزارت مالیّه در باب مصوبه هیئت وزراء راجع به پرداخت اعانه به مدرسه ایران و آلمان.

۱۵۷. مراسله وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه به وزارت امور خارجه در باب تدریس رشته‌های فنی در مدرسه ایران و آلمان.

۱۵۸. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب پروگرام مدرسه آلمانی در تهران.

۱۵۹. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب مخارج مدرسه آلمانی.

۱۶۰. مصوبه مجلس شورای ملی در مورد اعتبار مدرسه صنعتی ایران و آلمان.

۱۶۱. راپرت سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب مدرسه آلمانی در تهران.

۱۶۲. ترجمه مراسله دکتر هیک وکیل محکمه به سفارت ایران در برلین در باب تأسیس مجدد مدرسه

آلمانی در تهران.

۱۶۳. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب موضوع فوق.

۱۶۴. ترجمه واصل مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب تأسیس شرکتی بنام «مدرسه آلمان و ایران».

۱۶۵. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب معرفی دکتر استرنک به عنوان رئیس مدرسه آلمانی در ایران.

۱۶۶. مراسله وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه به وزارت امور خارجه در باب پرداخت مخارج مدرسه آلمانی از طرف دولت.

۱۶۷. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب ارسال عکسهای مختلف از مناظر طبیعی، ورزش، تأسیسات عمومی ایران جهت چاپ در روزنامه‌های مصوّر آلمان.

۱۶۸. مراسله وزارت مالیه به وزارت امور خارجه در باب مخارج طبع راپرت مشروح پرفسور هرزفلد راجع به آثار قدیمه تخت جمشید.

۱۶۹. مراسله وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه به وزارت امور خارجه در باب ارسال عکس جهت چاپ در مجلات آلمان.

فصل ششم: اسناد روابط نظامی ایران و آلمان ۴۹۵

۱۷۰. گزارشی به وزارت امور خارجه در باب تحویل ناو پرسپولیس.

۱۷۱. مراسله کارگزاری مهام خارجه بوشهر به وزارت امور خارجه در باب آتش بازی و چراغانی به مناسبت ورود کشتی پرسپولیس.

۱۷۲. مراسله مسیو گیلان کماندان کشتی پرسپولیس به وزارت امور خارجه در باب تحویل کشتی پرسپولیس به صاحب منصب اوّل خود.

۱۷۳. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب خرید تفنگ از کارخانه آلمانی ویلهلم برنک توسط حاجب‌الدوله.

۱۷۴. سواد مراسله اداره نظمیّه به وزارت داخله در باب خرید اسلحه از آلمان.

۱۷۵. ترجمه واصل یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب معرفی لنگرگاههای ایران که مراسم احترامات نظامی را با سفاین جنگی خارجی مبادله می‌کنند.

۱۷۶. مراسله وزارت جنگ به وزارت امور خارجه در باب موضوع فوق.

۱۷۷. ترجمه و اصل مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب استفاده از بیرق قدیم آلمان در کشتیهای تجارتي و سفاین جنگی آلمان.

۱۷۸. مراسله وزارت امور خارجه به سفارت آلمان در تهران در باب موضوع فوق.

۱۷۹. تلگراف رمز وزارت امور خارجه به سفارت ایران در برلین در باب خرید اسلحه از آلمان.

۱۸۰. مراسله وزارت جنگ به وزارت امور خارجه در باب حمل اسلحه‌های خریداری شده از آلمان به ایران از طریق روسیه.

فصل هفتم: اسناد امور مذهبی، انجمنها و کنفرانسها، نمایشگاهها ۵۲۵

- بخش اول: امور مذهبی ۵۲۵

۱۸۱. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب امور مذهبی مسلمانان مقیم برلین.

۱۸۲. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب تشکیل هیئت شعائر اسلامی.

- بخش دوم: انجمنها و کنفرانسها ۵۳۶

۱۸۳. ترجمه تلگراف تشکرآمیز رئیس انجمن جلوگیری از مرض سل آلمان به مظفرالدین شاه در باب همراهی و حمایت مشارالیه از انجمن مزبور.

۱۸۴. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب دعوت از دولت ایران جهت شرکت در انجمن بین‌المللی حفظ الصحه.

۱۸۵. سواد مراسله وزارت امور خارجه به عمادالوزاره شارژ دافر ایران در برلین در باب شرکت در مجلس حفظ الصحه برلین.

۱۸۶. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب معرفی نماینده جهت شرکت در کنفرانس عمومی پلیس.

- بخش سوم: نمایشگاهها ۵۴۳

فهرست / هفده

۱۸۷. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب دعوت از ایران جهت شرکت در

اکسپوزیسیون شهر دوسلدروف.

۱۸۸. مراسم سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب برگزاری نمایشگاه پلیس در برلین.

www.KetabFarsi.com

پیشگفتار

بر محققان و ارباب قلم پوشیده نیست که ملل مترقی و پیشرفته جهان رمز موفقیت و مبارزه با سختی‌ها و مشکلات را از بررسی و کنکاش در تاریخ گذشته خویش گرفته‌اند و برای برخورداری از تجربه گذشتگان از تازه‌ترین روشهای تحقیقی تاریخ بهره‌جسته‌اند. نظر به اینکه هیچ پدیده اجتماعی زائیده یک عصر و زمان نمی‌باشد و سیر تحولات و افزایش قدرت و تکامل، امری تدریجی است، بنابراین تاریخ نمایانگر این تغییرات و آموزنده تجربیات گذشته است.

در بررسی تاریخ بین‌المللی که ملتها و اجتماعات مختلف در آن مشغولند، سیر حوادث است که صحنه‌ها را متحول و دگرگون ساخته و بالطبع سرنوشت افراد و مجامع در زمانها و مکانهای مختلف دستخوش این حوادث شده است و اطلاع از محاسن و معایب نیاکان و گذشتگان و دلایل عظمت و اقتدار و یا انحطاط و انقراض آنان سرمشقی است انکارناپذیر در جهت رشد و تعالی و شکوفایی استعدادهای نسل جوان و رسیدن به آزادی و استقلال و حفظ و حراست از آرمانهای والای آن. لذا، ملاحظه می‌شود که تاریخ از دو اصل کلی جریان و پیوستگی امور تشکیل شده و انتقال آن از نسلی به نسل دیگر غیرقابل اجتناب می‌باشد؛ زیرا ترقی و تعالی و نیک و بد مسائل زندگی حال با تاریخ گذشته مرتبط و به هم پیوسته است و به بیانی دیگر هویت هر فرد و جامعه در گرو گذشته تاریخی آن است.

بنابراین، گذشته از اهمیت تاریخ، روش تحقیقی آن نیز مهم و قابل توجه است؛ بدین معنی که مورخ تحت تأثیر چه عامل یا عواملی آن را به رشته تحریر درآورده است؟ آیا اصل بی‌طرفی و بی‌نظری در آن محفوظ گردیده؟ و دیگر اینکه از چه راه و روشی و

متکی به چه اسناد و مدارک تاریخی‌ای به تنظیم آن مبادرت شده است. به‌طور کلی امروزه با توجه به روشهای جدید علمی و تکنولوژیکی در کسب اطلاعات و اخبار، اسناد و مدارک تاریخی یکی از مهمترین منابع تحقیق به‌شمار می‌آیند و از ارزش و اهمیت خاصی برخوردارند و در این راستا خوشبختانه با فراهم‌شدن زمینه مطالعه اسناد تاریخی وزارت امور خارجه برای مورخان و محققان، آنها می‌توانند موضوعات مورد علاقه خود را متناسب با نیازهای کشورمان انتخاب کرده، به بررسی و تحقیق پردازند و سپس نتایج آن را به یاری واحد انتشار اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی که زیر نظر شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد فعالیت دارد، انتشار دهند.

کتاب حاضر نیز با عنوان «گزیده اسناد روابط ایران و آلمان» (جلداول) که دربردارنده اسنادی از روابط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی و غیره ... ایران و آلمان در فاصله سالهای ۱۲۸۶ ه. ق الی ۱۳۴۶ ه. ق می‌باشد، اثر دیگر از مجموعه فعالیت‌های واحد انتشار اسناد است که امید دارد مورد استفاده محققان و پژوهشگران عرصه تاریخ قرار گیرد.

در خاتمه این جانب از تلاش و زحمات جناب آقای مهندس عباس ملکی معاون آموزش و پژوهشی و جناب آقای محمدحسن کاووسی عراقی سرپرست اداره انتشار اسناد و سرکارخانم مینا ظهیرنژاد ارشادی محقق و تهیه و تدوین‌کننده مجموعه حاضر که با نهایت درایت اقدام نموده‌اند تشکر می‌نمایم و توفیق آنان را از خداوند متعال - مسئلت دارم.

علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه

و

رئیس شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد

مقدمه

تأسیس دولت آلمان

تا قبل از تشکیل امپراتوری آلمان دولت پروس^۱ بازیگر اصلی در صحنه سیاست اروپا بود. ویلهلم اول^۲ برادر فردریک ویلهلم چهارم در سال ۱۸۶۱ پس از مرگ وی پادشاه پروس گردید. در دوران حکومت این پادشاه وحدت آلمان تحقق یافت. در ۲۴ سپتامبر ۱۸۶۲ بیسمارک^۳ از طرف ویلهلم اول به صدر اعظمی انتخاب گردید. بیسمارک از همان ابتدای صدارت به اصلاح امور کشور پرداخت. همه تلاش وی این بود که به دوگانگی در آلمان خاتمه داده، رهبری اتحاد آلمان را به پروس واگذار نماید. بیسمارک جهت دستیابی به این امر مهم دست به سه جنگ تاریخ ساز در اروپا زد که عبارت بود از جنگ با دانمارک، جنگ با اتریش و جنگ با فرانسه.

عدم پذیرش مفاد پروتکل لندن (۱۸۵۲) از طرف دولت دانمارک بهانه‌ای گردید که در سال ۱۸۶۴ نیروهای دو کشور پروس و اتریش وارد خاک دانمارک شوند. در این جنگ که به شکست دانمارک منتهی گردید، نواحی دوک نشین شلزویک^۴، هولشتاین^۵ و لونبرگ^۶ از دانمارک جدا شد و براساس قرارداد گاشتاین^۷ که در سال ۱۸۶۵ میان دو کشور اتریش و پروس به امضاء رسید، توافق به عمل آمد که اداره شلزویک و لونبرگ به پروس و اداره هولشتاین به اتریش سپرده شود. بیسمارک در سال ۱۸۶۶ وارد جنگ با اتریش شد و در نبرد تعیین کننده کونیگ گراتز^۸ نیروهای پروس، اتریشیها را مجبور به عقب نشینی کرده و در چند ناحیه شکستهای سنگینی به آن کشور وارد آورد.

پس از پیروزی پروس در جنگ، عهدنامه صلحی در بیست و سوم اوت ۱۸۶۶

1. Preuss

2. Frederick Wilhelm

3. Bismark

4. Schleswig

5. Holstein

6. Lauenburg

7. Geistein

8. Koen iggraetz

در شهر پراگ بین دو کشور پروس و اتریش منعقد گردید. عهدنامه مزبور سبب اتحاد ایالات شمال آلمان شد و اتریش عدم مداخله در امور کشورهای آلمان را پذیرا گشت. از آن پس قدرت پروس به شدت افزایش یافت و ایالات کوچک و مرکزی نیز به آن پیوستند. سومین جنگ بیسمارک با فرانسه بود. اختلاف فرانسه و آلمان از مدتها پیش یعنی از زمان قدرت گرفتن پروس آغاز و در سال ۱۸۷۰ به جنگ منتهی گردید. بهانه‌ای که آتش جنگ را شعله‌ور ساخت از یک سو اختلاف دو کشور بر سر پادشاهی اسپانیا بود که به شاهزاده‌ای از خاندان پادشاه پروس پیشنهاد شده بود و از سوی دیگر بیسمارک تردید نداشت که بدون در هم شکستن مقاومت فرانسه وحدت آلمان نیمه تمام باقی خواهد ماند. وی فرانسه را مانع ایجاد وحدت می‌دانست. پروس در جنگ با فرانسه به پیروزیهای فراوان و چشمگیری نایل آمد. دهها هزار تن را به اسارت گرفت و قسمتهای وسیعی از خاک آن کشور و حتی پاریس را متصرف گردید. سرانجام فرانسه در ۲۸ ژانویه ۱۸۷۱ تسلیم شد و عهدنامه صلحی در ماه مه همانسال در فرانکفورت بین طرفین به امضا رسید. به موجب این عهدنامه نواحی الزاس و لورن^۱ به آلمان واگذار شد و فرانسه پرداخت غرامتی معادل پنج میلیارد فرانک را بر عهده گرفت.

مهمترین نتیجه‌ای که از این جنگ حاصل گردید، ایجاد امپراتوری جدید آلمان بود.

در ژانویه سال ۱۸۷۱ بیسمارک در قصر ورسای^۲ در حومه پاریس اعلامیه‌ای صادر کرد و ترتیب تاجگذاری ویلهلم اول را به عنوان امپراتور داد. در امپراتوری جدید سیاست خارجی کشور، ارتش، گمرکات، پست و تلگراف تحت نظر شخص امپراتور بود. امپراتور قدرت اجرایی را در دست داشت و دولت زیر نظر صدراعظم که از طرف امپراتور

۱. الزاس و لورن (Alsas - Lorren) نامی است که آلمانها به دو ایالت الزاس و لرن که در سال ۱۸۷۱ م از فرانسه منتزع شد، دادند و آنرا ریشسلاند (Reichsland) نامیدند و آن شامل شهرستانهای کنونی موزل (Mosells) رن سفلی و رن علیا بود.

2. Veray

انتخاب می‌شد انجام وظیفه می‌کرد و صدراعظم تنها در مقابل شخص وی مسئولیت پاسخگویی داشت. تمام کشورهای آلمان تحت حکومت واحدی قرار داشتند. در آن زمان آلمان بعد از انگلیس به عنوان دومین قدرت نظامی و اقتصادی در اروپا به شمار می‌رفت. این کشور از دو آلمان شرقی و غربی، قسمت اعظم لهستان فعلی و نواحی وسیع دیگری تشکیل می‌گردید و دارای مستعمراتی در آفریقا و اقیانوسیه بود.

پس از ویلهلم اول فردریک سوم در سال ۱۸۸۸ به حکومت رسید و پس از حکومت ۹۹ روزه او ویلهلم دوم مقام امپراتوری آلمان را بدست آورد. وی در سال ۱۸۹۰ بیسمارک را از صدارت برکنار نمود. پس از برکناری بیسمارک جانشینانش سیاستی متمایز از سیاست وی را در پیش گرفتند که در نهایت به جنگ بین‌الملل اول و انهدام امپراتوری آلمان منتهی گردید.^۱

جنگ جهانی اول

در ۲۸ ژوئن ۱۹۱۴ فرانسوا فردیناند^۲ ولیعهد اتریش به دست یکی از انقلابیون صربستان به قتل رسید. این امر موجب شروع جنگ بین اتریش و صربستان گردید. دولت روسیه که با صربستان روابط صمیمانه‌ای داشت، برای کمک به آن کشور به اتریش اعلان جنگ داد و متقابلاً آلمان در اول اوت ۱۹۱۴ به روسیه اعلان جنگ داد. در نتیجه جنگ بزرگی که از سالها قبل مقدمات آن فراهم شده بود آغاز گردید و به تدریج کشورهای دیگری مانند بلژیک، رومانی، ژاپن، ایالات متحده آمریکا، یونان، ایتالیا، پرتغال، عثمانی و بلغارستان وارد جنگ شدند.^۳

متفقین کشورهای فرانسه، انگلستان، روسیه، آمریکا، ایتالیا و متحدین آلمان،

۱. رساله «آلمان به عنوان قطب سوم سیاسی در ایران»، تألیف فرشته اعظم میرفخرایی، صص ۱۰، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۲۸.

2. Archiduc, Francois Ferdinand

۳. جنگ جهانی اول، تألیف پیرونوون، ترجمه عباس آگاهی، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹، صص ۱۳ و ۱۴.

اتریش، مجارستان، بلغارستان و عثمانی بودند.

با فرار ویلهلم دوم سلطنت رایش^۱ دوم در آلمان پایان پذیرفت و آلمانیها با وجودیکه کاملاً متحمل شکست نشده بودند آماده تسلیم شدند. و در نوامبر ۱۹۱۸ قرارداد متارکه جنگ در جنگل کومپین^۲ امضاء گردید و قرارداد صلح نیز میان متفقین و آلمان در ۲۸ ژوئن ۱۹۱۹ در ورسای امضاء شد و بدین ترتیب جنگ خاتمه یافت.^۳

در این جنگ آلمانیها برای نخستین بار گاز اشک آور و خفه کننده و انگلیسها تانک را اختراع کردند. هواپیما و زیردریایی هم از اختراعات این جنگ بوده است.

سرداران بزرگ جنگ عبارت بودند از: ژنرال هیندنبورگ^۴، ژنرال لودندورف^۵، ژنرال ماکنزی^۶، از کشورهای آلمان و مارشال فوش^۷ از فرانسه و دریا سالاریتی^۸ و ژنرال هامیلتون^۹ از انگلستان و ژنرال بروسیلف^{۱۰} از روسیه^{۱۱}

با استعفای ویلهلم دوم در آلمان حکومت جمهوری تأسیس گردید و ابرت^{۱۲} به عنوان اولین رئیس جمهور برگزیده شد.

روابط سیاسی ایران و آلمان

نخستین آشنایی ایرانیان با مردم آلمان به دو هزار سال قبل بر می‌گردد. در آن تاریخ سربازان آلمانی سپاه روم با جنگجویان اشکانی به جنگ پرداختند و به هنگام بازگشت خاطراتی را از ایران به کشور خویش به ارمغان بردند.

۱۹

۱. رایش (Reich) واژه آلمانی است که به معنای «آلمان» و «حکومت آلمان» است.
۲. کومپین شهر کوچکی است که در شمال فرانسه، شمال شرقی پاریس، واقع شده است. قدمت این شهر به دوران رومیان می‌رسد.
۳. اسناد فصل دوم کتاب حاضر ملاحظه گردد.
4. Hindenburg
5. Ludendorff
6. Makenzi
7. Foch
8. Betty
9. Hamilton
10. Broussilov
۱۱. دایرةالمعارف، تألیف مهرداد مهرین، از انتشارات کتابخانه سنایی، ص ۱۲۴.
12. Ebert

در اوایل قرن پانزدهم میلادی هانس شلیت برگر جهانگرد آلمانی به ایران سفر کرد و خاطرات خود را از این مسافرت در مطبوعات آلمان منتشر نمود.^۱

در زمان حکومت سلسله صفویه در ایران اولین هیئت از طرف شاه اسماعیل صفوی به سرپرستی یکی از کشیشان فرقه مارونی لبنان بنام فراتر پطروس^۲ که مقیم دربار ایران بود عازم آلمان گردید تا موافقت کارل پنجم^۳ را جهت اتحاد با دولت ایران بر علیه امپراتوری عثمانی جلب نماید. این هیئت در اواخر سال ۱۵۲۴ به حضور امپراتور آلمان رسید و پیغام شاه اسماعیل را تسلیم وی کرد. کارل پنجم ضمن موافقت با پیشنهاد شاه اسماعیل آمادگی خود را برای شروع نبرد اعلام داشت. اما متأسفانه جواب هنگامی به ایران رسید که مدتها از فوت شاه اسماعیل گذشته بود.

در فوریه ۱۵۲۹ سفیری بنام یوهان بالبی^۴ از طرف کارل پنجم به ایران آمد که آمادگی امپراتور را برای عقد پیمان اتحاد علیه دولت عثمانی را اعلام نماید، اما از نتیجه این مأموریت و همچنین از جزئیات روابط بین ایران و آلمان از این تاریخ تا زمان شاه عباس صفوی اطلاع چندان صحیحی در دست نمی‌باشد.^۵

مناسبات ایران و آلمان در زمان سلطنت شاه عباس اول که دوران گسترش روابط دیپلماسی ایران با همه ممالک اروپاست، توسعه یافت و مهمترین انگیزه روابط در این دوره عقد پیمان اتحاد با فرمانروایان اروپایی بر علیه ترکان عثمانی و انعقاد قراردادهایی در زمینه فروش ابریشم ایران به اروپا بود.^۶

در سال ۱۵۹۹ هیئتی از طرف شاه عباس به سرپرستی سرآنتونی شرلی و

۱. جمهوری فدرال آلمان، از سری انتشارات بررسی مسایل کشورها، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۱۳۶۸، ص ۳۴۹.

2. Frater Petrus

3. Karl 5

4. Jahann Balbi

۵. تاریخ روابط خارجی ایران، تألیف عبدالرضا هوشنگ مهدوی، انتشارات سیمرخ، ۱۳۵۵، صص ۲۹، ۳۰.

۶. تاریخ دو هزار ساله ایران (ج ۴)، تألیف عبدالعظیم رضایی، انتشارات اقبال، ۱۳۶۳، ص ۳۵۹.

حسینعلی بیگ جهت ملاقات با امپراتور آلمان به پراگ که در آن موقع مقر امپراتوری آلمان بود عزیمت کرد که متعاقب آن به سال ۱۶۰۰ پیش نویس قرارداد پیمان اتحاد میان ایران و آلمان بر علیه ترکان عثمانی به امضاء رسید.

در زمان سلطنت شاه سلیمان صفوی روابط دو کشور به علت آنکه ایران چندان تمایل و علاقه‌ای به جنگ با عثمانیها نداشت و با این کشور به حالت صلح به سر می‌برد رو به تیرگی نهاد^۱، تا اینکه در سال ۱۸۵۷ مجدداً روابط دیپلماتیک میان دو کشور آغاز گردید و در ۲۵ ژوئن همانسال یک قرارداد بازرگانی و مودت در فرانسه به امضای فرخ خان امین‌الملک وزیر مختار ایران در فرانسه و هانس فلدویلندنبورگ^۲ نماینده پروس و اتحادیه گمرکی آلمان رسید و پس از آن در سال ۱۸۶۰ یک هیئت سیاسی از پروس به سرپرستی بارون ژولیوس مینوتولی^۳ وارد ایران شد. ناصرالدین شاه با اعضاء این هیئت ملاقات کرده آنان را مورد تفقد قرارداد. هیئت مزبور در سال ۱۸۶۱ به برلین مراجعت کرد^۴.

در دوره سلطنت سلسله قاجاریه زمانیکه ناصرالدین شاه خود را در مقابل نفوذ و مداخلات روز افزون نمایندگان دول روس و انگلیس در امور داخلی ایران عاجز دید، تصمیم گرفت روابط خود را با سایر کشورهای اروپایی به ویژه آلمان گسترش دهد تا شاید از این طریق از نفوذ دو کشور مذکور بکاهد. ناصرالدین شاه در سفرهای اول و دوم خود به اروپا در ۱۲۹۰ هـ ق / ۱۸۷۳ و ۱۲۹۶ هـ ق / ۱۸۷۸ از کشور آلمان بازدید به عمل آورد و مذاکراتی با ویلهلم اول و بیسمارک صدراعظم قدرتمند آلمان انجام داد. وی در ضمن این مذاکرات علاقه خود را نسبت به گسترش و تقویت روابط دو کشور ابراز داشت. در زمان اقامت ناصرالدین شاه در سن پترزبورگ عهدنامه مودت و تجارت و سیر سفاین بین

۱. رساله «بررسی روابط جمهوری اسلامی ایران، جمهوری فدرال آلمان، تألیف رضا بهمنش، ۱۳۷۱، ص ۴».

2. Karl.Franz Von Hatzfeld Wildenburg.

3. Freiherr Julius Minatoli.

۴. تاریخ روابط ایران و آلمان، تألیف برادفورد. جی. مارتین، ترجمه پیمان آزاد، علی امید، انتشارات پیک ترجمه و نشر، ۱۳۶۸، صص ۲۹، ۳۰.

ایران و آلمان در ۱۱ ژوئن ۱۸۷۳ به امضاء رسید^۱. مهمترین موضوع مطروحه در عهدنامه مزبور ماده هیجدهم آن بود که می‌گفت «در صورت بروز جنگ میان یکی از طرفین معظم این پیمان و یک قدرت ثالث، حسن تفاهم و دوستی خالصانه میان طرفین معظم پیمان برقرار خواهد ماند و چنانچه ایران با قدرت دیگری درگیر منخاصمه شود، در صورت تقاضای شاه، دولت آلمان آماده است که مساعی جمیله خود را برای حل منخاصمه به کار برد.^۲

در سال ۱۳۰۱ هـ ق / ۱۸۸۳ علیقلی خان مخبرالدوله از طرف ناصرالدین شاه عازم برلین گردید. وی حامل نامه‌هایی از طرف ناصرالدین شاه به ولیعهد آلمان و بیسمارک بود.^۳

۱. تاریخ روابط خارجی ایران، تألیف عبدالرضا هوشنگ مهدوی، انتشارات کتابهای سیمرغ، ۱۳۵۵، صص ۲۷۷، ۲۸۷.

۲. تاریخ روابط ایران و آلمان، تألیف برادفورد جی. مارتین، ترجمه پیمان آزاد، علی امید، انتشارات پیک ترجمه و نشر، ۱۳۶۸، ص ۳۲.

۳. سوادنامه ناصرالدین شاه به ولیعهد آلمان

برادر عزیزم: در این اوقات که جناب علیقلی خان مخبرالدوله وزیر علوم و معادن و تلگراف و مدارس ایران به مملکت آلمان عزیمت دارد فرصت را غنیمت شمرده آن برادر را با این مراسله به خط خودم یادآوری می‌نمایم و از خداوند تعالی درخواست دارم که آن برادر را با خانواده سلطنت همیشه در حمایت خود محفوظ بدارد، هرگز ایام توقف خود را در برلن فراموش نمی‌کنم و همیشه مهربانیهای مخصوص آن برادر را از نظر محو نمی‌کنم. و چقدر مایل هستم که یک بار دیگر آن برادر را ملاقات کنم. امیدوارم اظهاراتی که از طرف وزیر علوم به خدمت آن برادر می‌شود همه را از قول من دانسته، نهایت توجه را در انجام مقاصد او به عمل بیاورند، به تاریخ ۸ ربیع‌الاول ۱۳۰۱ - تهران، ناصرالدین شاه.

- سواد نامه ناصرالدین شاه به بیسمارک

نواب مستطاب پرنس بیسمارک مستشار دولت آلمان، در این اوقات که جناب علیقلی خان مخبرالدوله وزیر علوم و معادن و تلگرافخانه‌ها و مدارس ایران عازم مملکت آلمان است وقت را غنیمت شمرده به خط خودمان از آن جناب اشرف احوالپرسی می‌کنم. و امیدوارم که به خواست خداوند تعالی وجود شما را همیشه برای رفاهیت و آسودگی دول و حفظ صلح برقرار بدارد، هیچوقت چند روزه توقف خودمان را در برلن و محبت‌هاییکه از طرف اعلیحضرت امپراطور و ملت آلمان دیده شده فراموش نمی‌کنیم. به واسطه جناب مخبرالدوله بعضی پیغامات دوستانه محرمانه به آن جناب اشرف زحمت داده‌ام، البته درعالم خیرخواهی

هدف از این مسافرت جلب دوستی و حمایت دولت آلمان بود. شاه ایران درخواست کرده بود که دو کشور به تأسیس سفارتخانه در پایتختهای یکدیگر مبادرت ورزند و نیز اظهار تمایل شده بود که راه آهن ایران توسط کمپانیهای آلمان ساخته شود و نیز استخراج معادن ایران تحت نظر مهندسین آلمانی انجام شود. مخبرالدوله پس از ورود به برلین ملاقاتهایی با بیسمارک و ولیعهد آلمان به عمل آورد که از اهمیت خاصی برخوردار بود و جریان آن توسط جراید آن روز آلمان منتشر گردید^۱. متعاقب مذاکرات مخبرالدوله با بیسمارک و ولیعهد آلمان و پس از یک سلسله مکاتبات محرمانه در سال ۱۳۰۳ هـ ق / ۱۸۸۵ دو دولت تصمیم به ایجاد روابط سیاسی و تأسیس سفارتخانه در پایتختهای یکدیگر گرفتند. میرزا رضا خان گرانیامیه (مؤیدالسلطنه) از طرف ناصرالدین شاه به عنوان اولین سفیر ایران عازم برلین گردید^۲ و گراف فن برانشوایگ^۳ به عنوان ایلچی مخصوص و وزیر مختار امپراتور آلمان به ایران آمد و به تأسیس سفارتخانه در تهران مبادرت ورزید^۴.

در زمان صدارت بیسمارک آلمان تلاش چندانی برای حضور در ایران به عمل نیاورد زیرا از نظر بیسمارک روابط آلمان و روسیه مهمتر از آن بود که به سبب ایران خدشه‌ای در آن روابط به وجود آید. در واقع بیسمارک با شعار عدم دخالت در امور ایران سیاست خارجی کشورش را رهبری می‌کرد. اما پس از سقوط بیسمارک (۱۸۹۰) ویلهلم دوم امپراتور جدید آلمان از گسترش روابط بین دو کشور به ویژه توسعه تجاری حمایت

که نسبت به تمام دنیا دارید خاصه با دولت ایران آن پیغامات را اصفا خواهند کرد و جوابهایی که می‌تواند انشاءالله اسباب خشنودی و اطمینان باشد به جناب وزیر علوم خواهند داد و باز خواهش دارم که جناب وزیر علوم را در خدمت حضرت ولیعهد دولت آلمان معرفی نمایند. به تاریخ ۸ ربیع‌الاول ۱۳۰۱ تهران ناصرالدین شاه.

(مأخذ: خاطرات و خطرات، تألیف مهدیقلیخان هدایت، کتابفروشی زوار، چاپ سوم ۱۳۶۱ هـ. ش، صص ۴۸ و ۴۹).

۱. اسناد شماره ۲، ۳، ۴، ۶ کتاب حاضر ملاحظه گردد.

۲. گزارش ایران، تألیف مخبرالسلطنه هدایت. از انتشارات نشر نقره، ۱۳۶۳، ص ۱۲۶.

3. Graf Von Braunschwaig.

۴. سند شماره ۵ کتاب حاضر ملاحظه گردد.

می‌کرد. در سال ۱۳۱۸ هـ ق / ۱۹۰۰ مظفرالدین شاه قاجار با گروهی از درباریان رهسپار اروپا شد. وی در طی این سفر چند روزی را در برلین سپری کرد. قریب یک صد نفر مرکب از صدراعظم، بعضی وزراء و درباریان و رجال، پیشخدمت و یساول مظفرالدین شاه را در این سفر همراهی می‌کردند.^۱

فعالیت‌های آلمانها در ایران

اوضاع ایران در سالهای قبل از جنگ جهانی اول بسیار آشفته و پریشان بود. حوادثی از قبیل انقلاب مشروطیت، بمباران مجلس، فتح تهران، جنگ دمکراتها و اعتدالیون و اولتیماتومهای روس و انگلیس و هرج و مرجهای ناشی از آن اوضاع مملکت را به کلی در هم ریخته بود. قرارداد ۱۹۰۷ نیز ضربه‌ای مهلک بر پیکر این نظام وارد آورده و عملاً کشور را به دو قسمت شمال و جنوب تقسیم کرده بود. انگلیس نواحی جنوب ایران را تحت تسلط خود داشت و روسیه در مناطق شمالی ایران حکومت می‌کرد. با انعقاد قرارداد مزبور میان آن دو دولت بزرگ ایرانیها آینده تاریکی را برای مملکت خود پیش بینی می‌کردند. لذا در جستجوی قدرتی بودند که بتواند حامی آنان در مقابل دو قدرت استعمارگر روس و انگلیس باشد. به تصور آنها تنها کشوری که شایستگی داشت وارد صحنه سیاسی ایران شده و از تجاوز روس و انگلیس جلوگیری نماید، امپراطوری آلمان بود که موفق شده بود در مدت کوتاهی در صحنه سیاست جهانی خود را به عنوان یک اهرم قدرت مطرح نماید. آزادیخواهان ایران دست به فعالیتهای گسترده‌ای زدند و با پیشنهاد اعطای امتیازات فراوان به زمامداران آن دولت تلاش کردند تا امپراطوری آلمان را به مسایل ایران علاقمند سازند. آلمانیها در گذشته چندان تمایلی به درگیر شدن در مسایل ایران را نداشتند، ولی از تاریخی که با ترکان عثمانی پیمان اتحاد نظامی امضاء کردند به تدریج به ایران و سرنوشت آن علاقمند شدند و درک نمودند که لازمه فرمانروایی کردن بر جهان مسلط شدن بر خاورمیانه و خلیج فارس می‌باشد، لذا از آن به بعد دست به

۱. خاطرات احتشام السلطنه، به کوشش سید محمد مهدی موسوی، انتشارات زوار، چاپ

فعالیت‌های سیاسی بیشتری در ایران زدند.^۱

اندک زمانی پس از، تاجگذاری احمد شاه جنگ جهانی اول آغاز گردید. این جنگ که حاصل رقابتی دیرینه و اساسی میان قدرتهای بزرگ اروپایی بود به قصد یک تسویه حساب سریع و قاطع قدرتهای رقیب آغاز شد ولی طولی نکشید که جنبه جهانی یافته و بر تحولات درونی و روابط خارجی بسیاری از کشورها از جمله ایران تأثیر گذارد. احمدشاه علی رغم میل حزب دمکرات که عقیده داشتند ایران باید مانند عثمانیها به طرفداری از آلمان و دول مرکزی وارد جنگ شده و با پشتیبانی آنان خود را از قید استعمار همسایگان آزاد سازد، طی فرمانی بیطرفی ایران را در جنگ اعلان نمود. اما دولت وقت ایران به خوبی آگاه بود با حضور نیروهای روسی در بخشهای شمالی و شمال غربی و نیروهای انگلیسی در مناطق جنوبی ایران قادر به حفظ بیطرفی خود نخواهد بود.^۲ در آغاز جنگ متفقین یعنی روسیه و انگلیس که نیاز مبرم به نیروهای نظامی خود در منطقه جنگ داشتند چندان تمایلی به حفظ نیروهای خود در ایران نداشتند ولی قدرتهای مرکز یعنی آلمان و متحدانش مصمم بودند که با درگیر کردن بخشی از نیروهای متفقین در مناطق شرقی بالاحص در ایران از فشار موجود بر جبهه اصلی جنگ بکاهند. با ورود عثمانی به جنگ بر ضد متفقین در اوایل ذیحجه ۱۳۳۲ هـ ق ابعاد تلاشهای آنها گسترش یافت.

α دولت عثمانی در اوّل اکتبر ۱۹۱۴ با نیرویی مرکب از شش هزار سرباز و توپخانه و سواره نظام وارد خاک ایران شده قطور و مه‌آباد را تصرف کرد تا از این طریق راههای غرب ایران را که جنبه استراتژیکی داشتند در مقابل روسها در دست داشته باشند. از سوی دیگر یک تیپ مختلط انگلیسی و هندی جهت محافظت تأسیسات نفت جنوب وارد خوزستان شده و مناطق نفت خیز را به تصرف خود درآوردند و هر چه دولت ایران

۱. رساله «آلمان به عنوان قطب سوم سیاسی در ایران»، تألیف اعظم میرفخرایی، صص ۶۰،

۲. تاریخ روابط خارجی ایران، تألیف عبدالرضا هوشنگ مهدوی، از انتشارات کتابهای سیمرخ، ۱۳۵۵، ص ۳۲۷.

از دول روس و انگلیس درخواست می‌کرد که بیطرفی ایران را محترم شمرده و خاک ایران را از قوای خود تخلیه نمایند، دو دولت همسایه نه تنها اعتنایی به این درخواست نمی‌کردند بلکه روز به روز بر میزان نیروهای خود می‌افزودند^۱. پس از آنکه دولت عثمانی به نفع کشورهای متحد وارد جنگ شد اهمیت ایران بیش از پیش بر آلمانها نمایان گردید و مصمم شدند دست به فعالیتهای جدی بزنند، لذا تبلیغات آنها در ایران علیه روسیه و انگلیس شدت یافت.

آلمانیها موفق شدند در مدت کوتاهی محبت ایرانیان را که از دیرباز نسبت به آنها احساس نزدیکی می‌کردند و تنها نقطه اتکاء خود را در آن روزگار وانفسا در وجود آنها جستجو می‌کردند، جلب نمایند^۲.

آلمانیها تلاش داشتند ایران را که در آن زمان پس از عثمانی دومین دولت مستقل اسلامی به شمار می‌رفت، به نفع خود وارد جنگ نمایند زیرا با ورود ایران به جنگ قسمت اعظم دنیای اسلام به نفع آنان وارد جنگ شده و با اتحاد با افغانستان و ایجاد بلوا و آشوب در هندوستان آنها موفق می‌شدند که شریان امپراتوری انگلیس را قطع کنند. نقشه‌ای را که آلمانیها در سر می‌پروراندند عبارت از این بود که ابتدا ایلات و عشایر را تحت سلاح درآورده، و در سراسر ایران بر علیه انگلیس و روسیه ایجاد بلوا و آشوب نمایند و در نهایت ایران را به نفع خود وارد جنگ کنند^۳.

کوشش آلمانها برای جلب گروهی از عشایر ایران به ویژه در مناطق غربی کشور و جلب نظر مساعد افسران و افراد ژاندارمری دولتی با موفقیتهایی روبرو شد. در سال ۱۳۳۳ هـ ق / ۱۹۱۵ شونه مان^۴ در کرمانشاه، پوگین^۵ و زایلر^۶ در اصفهان، سوگمایر^۷ و گری زینگر^۸ در کرمان، وبر^۹ در همدان، واسموس^{۱۰} در منطقه فارس دست به اقدامات

۱. تاریخ روابط خارجی ایران، عبدالرضا هوشنگ مهدوی، از انتشارات کتابهای میمرغ،

۱۳۵۵ صص ۳۲۸، ۳۲۹. ۲. تاریخ روابط خارجی ایران، ص ۳۳۰.

۳. سند شماره ۷۴ کتاب حاضر ملاحظه شود.

4. Schunemann.

5. Pugin

6. Seiler

7. Zugmayer

8. Griesinger

9. Webber

گسترده‌ای بر علیه متفقین زدند. آنها جوانان داوطلب ایرانی را آموزش نظامی داده و مجهز به سلاح می‌کردند. این اقدامات به شدت موجبات نگرانی انگلیسیها را فراهم آورده بود، به طوری که در همان سال عده‌ای از آلمانیها را دستگیر کردند که از آن جمله واسموس کنسول آلمان در شیراز، لیستمان^{۱۱} کنسول آلمان در بوشهر، ایسن‌هوت^{۱۲} نماینده تجارتخانه ونکهوس^{۱۳} و همسرش در میان دستگیر شدگان بودند. در این میان واسموس موفق گردید، فرار کرده به برازجان و از آنجا به شیراز برود. پس از دستگیری آلمانیها یک رشته حرکات ضد انگلیسی از طرف ایرانیان انجام شد. از جمله روحانیون در اکثر مراکز مهم ایالتی بسیج شده و نقش مهمی در تهییج احساسات عمومی بر ضد متفقین ایفا کردند. با این حال هنوز هم صحنه اصلی رویارویی قدرتهای خارجی صفحات غربی کشور بود و کرمانشاه به عنوان پایگاهی جهت گسترش فعالیت آلمانها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود. اغتشاشات و درگیریهای مداوم در منطقه جنوب انگلیسها را بر آن داشت که عده‌ای نیرو متشکل از سربازان هندی و انگلیسی به بوشهر اعزام کرده و این شهر را به مدت سه ماه به اشغال خود درآورد. از سوی دیگر واسموس هم بیکار ننشسته تصمیم گرفت با نزدیک شدن به افراد مؤثر منطقه جنوب آنها را با اهداف خود همراه سازد. این افراد که مرتباً واسموس با آنها تماس می‌گرفت عبارت بودند از صولت‌الدوله، علیخان کشکولی، شیخ حسین چاکوتاهی، زایر خصرهرمی، رئیس علی دلباری غضنفرالسلطنه برازجانی، ناصر دیوان کازرونی که در تشکیل گروههای فشار جهت آزادی زندانیان آلمانی کمک می‌کردند^{۱۴}. شیخ حسین چاه کوتاهی و زایرخضر تنگستانی که هر یک رئیس طایفه بلوک چاکوتاهی و رئیس طایفه بلوک تنگستان بودند، به عنوان اینکه کنسول انگلیس نقض بیطرفی ایران را نموده به طور جدی خواستار آزادی نمایندگان آلمانی شدند. اما کنسول انگلیس به بهانه آنکه دستگیرشدگان آلمانی بر علیه دولت انگلیس اقداماتی

10. Wassmus

11. Listemann

12. Eisenhut

13. Wonckhause

۱۴. به اسناد فصل سوم کتاب حاضر مراجعه گردد.

کرده‌اند از تحویل آنها به مقامات ایرانی اجتناب ورزیدند^۱. متعاقب رد این درخواست عملیات گسترده‌ای بر ضد انگلیسها آغاز گردید و در ژوئن ۱۹۱۵ و اسموس موفق شد به کمک ایلات و عشایر جنوب شیراز را متصرف و اوکانور^۲ کنسول انگلیس و کلیه اتباع انگلیسی را دستگیر نموده و سراسر ایالت فارس را تحت نفوذ خود درآورد^۳. در بهار و تابستان ۱۳۳۳ هـ ق / ۱۹۱۵ فعالیت در مناطق غربی کشور به ویژه در اصفهان گسترش یافت. این شهر اهمیت خاصی از لحاظ توسعه فعالیت‌های مأمورین آلمانی در مناطق جنوبی کشور و همچنین تدارک و اعزام گروه‌هایی به هندوستان و افغانستان و تحریک نمودن اهالی آن سامان کسب نموده بود. در اصفهان قوای ژاندارمری شهر را به تصرف خود درآورده کاور^۴ کنسولیار روسیه را مقتول و گراهام^۵ کنسول انگلیس را زخمی کرده بودند. کلیه اتباع روسی و انگلیسی و هندی توسط ژاندارم‌های این شهر اخراج شده بودند. علاوه بر اصفهان در اکثر شهرها مقامات کنسولی و اتباع دول متفقین مورد تعرض آلمانها قرار گرفته و مجبور به ترک آن نقاط می‌شدند.

از اواخر سال ۱۳۳۳ هـ ق / ۱۹۱۵ اعزام نیروهای تقویتی روسیه به ایران آغاز گردید. آنها به مرور از طریق بندر انزلی وارد ایران شده و در قزوین مستقر شدند. انگلیس هم که از بابت احتمال بروز ناآرامیها در میان عشایر سیستان و بلوچستان نگران شده بود، تصمیم به اعزام نیروی نظامی به آنجا گرفت و به تحکیم مواضع خود پرداخت و در شرق کشور گذشته از تقویت نیروهای مستقر در «کمر بند شرق ایران» توسط نیرویی به فرماندهی ژنرال دیر^۶ عملیاتی را جهت ساکت کردن عشایر سیستان و بلوچستان آغاز کرد. در این روزهای بحرانی پرنس هانری رویس^۷ وزیر مختار آلمان که احتمال می‌داد تهران توسط نیروهای روسی اشغال گردد، مستوفی الممالک صدر اعظم وقت ایران را تشویق و

۱. تاریخ بیست ساله ایران (ج ۱)، تألیف حسین مکی، نشر ناشر، ۱۳۶۳، ص ۵۷.

2. Oconnor

۳. تاریخ روابط خارجی ایران، تألیف عبدالرضا هوشنگ مهدوی، از انتشارات کتابهای سیمرخ، ۱۳۵۵، ص ۳۳۱.

4. Kaver

5. Graham

6. Dier

7. Henri. Reuss

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزیده اسناد روابط ایران و آلمان

«اداره انتشار اسناد»

به کوشش مینا ظهیرنژاد ارشادی

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

تهران - ۱۳۷۶

گردآورنده

ظهیرنژاد ارشادی، مینا، ۱۳۳۰ -

گزیده اسناد روابط ایران و آلمان / اداره انتشار اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی؛ به کوشش مینا ظهیرنژاد ارشادی. - تهران: وزارت امور خارجه، موسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۷۶ -
ج: نمونه. - (اسناد؛ ۴۰).

ISBN 964- 6056- 37- 7

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا (فهرست‌نویسی پیش از انتشار)

Mina Zahirmezhad Ershadi: Selected Documents

ص.ع. به انگلیسی:

Relations between Iran and Germany.

کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. ایران - روابط خارجی - آلمان - اسناد و مدارک. ۲. آلمان - روابط خارجی - ایران - اسناد و مدارک.
الف. ایران. وزارت امور خارجه. دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، اداره انتشار اسناد. ب. ایران. وزارت
امور خارجه. موسسه چاپ و انتشارات. ج. عنوان.

۳۲۷/۵۵۰۴۳

DSR ۱۳۹ / آ ۵

م ۱۲۷۶ - ۷۶

کتابخانه ملی ایران

گزیده اسناد روابط ایران و آلمان

اداره انتشار اسناد

به کوشش مینا ظهیرنژاد ارشادی

چاپ اول: ۱۳۷۶

تعداد: ۱۰۰۰ جلد

حروفچینی و صفحه‌آرایی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه

مجمع بزرگ کتاب: تهران، خیابان آیت اله طالقانی بعد از تقاطع بهار، شماره ۵۱۷

صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۳۵۳ تلفن: ۳، ۷۶۸۵۸۲، ۷۵۰۶۱۰۰، فاکس: ۷۵۰۶۰۴۴

دفتر مرکزی و فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان شهیدباهنر، خیابان شهیدآقایی

صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۴۷۴۶، تلفن: ۲۰، ۲۵۷۷۰۱۹، فاکس: ۲۵۷۱۰۱۹

فروشگاه شماره ۳ و فروشگاه شماره ۵ (شعبه فروش کتابهای خارجی): انتهای خیابان شهیدباهنر

میدان شهیدباهنر، تلفن: ۷۱-۲۲۹۲۲۷۰

فروشگاه شماره ۴: خیابان انقلاب، خیابان ۱۶ آذر، تلفن: ۶۴۱۸۹۳۵

فروشگاه شماره ۶ نمایندگی آذربایجان شرقی: تبریز، خیابان طالقانی، جنب مصلی تبریز، تلفن: ۶۷۳۷۷

فروشگاه شماره ۷: خیابان امام خمینی، ساختمان شماره ۲ وزارت امور خارجه

فروشگاه شماره ۸ نمایندگی اصفهان: اصفهان، روبروی هتل عباسی، مجتمع فرهنگی تجاری عباسی

فهرست

- پیشگفتار نوزده
- مقدمه بیست و یک
- فصل اول: اسناد روابط سیاسی ایران و آلمان ۱
۱. مراسله سفارت ایران در پاریس به وزارت امور خارجه در باب جلوس پادشاه پروس بر تخت سلطنت.
 ۲. مراسله علیقلی خان مخبرالدوله به ناصرالدین شاه در باب ملاقات مشارالیه با پرنس بیسمارک.
 ۳. مراسله علیقلی خان مخبرالدوله به وزارت امور خارجه در باب ملاقات با ولیعهد آلمان.
 ۴. مراسله علیقلی خان مخبرالدوله به ناصرالدین شاه در باب ملاقات با وزیر امور خارجه آلمان.
 ۵. گزارشی از وزارت امور خارجه در باب تشریفات روز ورود مسیو برانشوایگ وزیر مختار وایلچی مخصوص پادشاه پروس به تهران.
 ۶. مراسله علیقلی خان مخبرالدوله به ناصرالدین شاه در باب ملاقات با ولیعهد آلمان و پرنس بیسمارک.
 ۷. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب فوت امپراتوریس و ملکه فردریک.
 ۸. سواد مراسله مشیرالدوله وزیر امور خارجه به سفارت ایران در آلمان در باب انتصاب مسیو ابراهام هنگ به ژنرال قنسولگری دولت ایران در کالسروهه.
 ۹. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب عمل جراحی گلوی امپراتور پروس.
 ۱۰. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب خرید باغ و زمین احتشامالملک توسط سفارتخانه مزبور.
 ۱۱. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب برگزاری جشن بیست و پنجمین سال ازدواج امپراتور و امپراتوریس آلمان.
 ۱۲. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب انتخاب فن چیرشکی به وزارت امور خارجه آلمان.

چهار / گزیده اسناد روابط ایران و آلمان

۱۳. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب شایعه واگذاری بندری در خلیج فارس از طرف دولت ایران به آلمان در ازای اخذ دویست و پنجاه هزار لیره به عنوان وام.
۱۴. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب انتخاب دکتر ثونس حکیم باشی نظامی به حکیم دوّم مریضخانه مظفرالدّین شاه.
۱۵. ترجمه و اصل مراسله امپراتور آلمان به مظفرالدّین شاه در باب احضار مسیو اشتمریک وزیر مختار آلمان در تهران.
۱۶. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب پذیرایی در سفارتخانه مزبور.
۱۷. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب مقررات تأسیس قنسولگری در ایران و آلمان.
۱۸. سواد رقعہ وزارت امور خارجه به شارژ دافر برلین در باب تعیین مسیو دوکوات به وزیر مختاری آلمان در ایران.
۱۹. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب انتصاب مسیو درست صاحب داروخانه رشت به سمت وکیل قنسولگری آلمان در رشت.
۲۰. سواد مراسله وزارت امور خارجه به سفارت آلمان در تهران در باب موضوع فوق.
۲۱. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب مذاکره با دولت عثمانی در مورد جلوگیری از شرارتهای اکراد.
۲۲. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب انتصاب مسیو اگوست بویسون به سمت جنرال قنسول افتخاری ایران در مونیخ.
۲۳. مراسله سفارت ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب موضوع فوق.
۲۴. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب اعطاء تصدیقنامه به مسیو بو ـ ـون.
۲۵. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب ورود پرنس رویس وزیر مختار آلمان در تهران به بندر انزلی.
۲۶. مراسله وزارت امور خارجه به سفارت آلمان در تهران در باب موضوع فوق.

۲۷. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب ورود مسیو ویلهلم لیتن قنصل آلمان در تبریز به آن شهر.

۲۸. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب تأسیس ویس قنصلگری در سلطان آباد عراق.

۲۹. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب سوء جریان مخابره تلگرافات.

۳۰. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب اعتبارنامه مسیو ویلهلم لیتن قنصل آلمان در تبریز.

۳۱. مراسله وزیر مختار ایران در برلین به وزارت امور خارجه در باب تسلیم اعتبارنامه خود به رئیس جمهور آلمان.

۳۲. ترجمه و اصل مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب تکذیب خبر مربوط به توقیف نماینده سیاسی دولت ایران در آلمان.

۳۳. تلگراف رمز از سفارت ایران در پاریس به وزارت امور خارجه در باب موضوع فوق.

۳۴. ترجمه و اصل مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب بیرقهای ملی آلمان به انضمام تصاویر بیرقهای مزبور.

۳۵. ابلاغیه سفارت آلمان در تهران در باب استعفای سترزمن.

۳۶. ابلاغیه سفارت آلمان در تهران در باب اوضاع سیاسی مونیخ و سایر نقاط آلمان.

۳۷. مراسله کارگزاری مهام خارجه اصفهان به وزارت امور خارجه در باب تصمیم آلمانیها در مورد تأسیس قنصلگری اصفهان.

۳۸. تلگراف رمز سفارت ایران در روسیه به وزارت امور خارجه در باب اعلان جنگ آلمان به روسیه.

۳۹. مراسله سفارت ایران در لندن به وزارت امور خارجه در باب اعلان جنگ آلمان به بلژیک.

۴۰. تلگراف رمز سفارت ایران در پاریس به وزارت امور خارجه در باب تجاوز آلمان به خاک لوگزامبورگ و بلژیک و اعلان جنگ به فرانسه.

شش / گزیده اسناد روابط ایران و آلمان

۴۱. ترجمه مراسله وزیر مختار انگلیس به وزارت امور خارجه در باب اعلان جنگ بین دو کشور آلمان و انگلیس.
۴۲. مراسله سفارت فرانسه در تهران به وزارت امور خارجه در باب اعلان جنگ آلمان به فرانسه.
۴۳. ترجمه سواد مراسله سفارت فرانسه در تهران به وزارت امور خارجه در باب سوء حرکات آلمانیها و تخلف آنها از قوانین بین‌المللی.
۴۴. مراسله سفارت انگلیس در تهران به وزارت امور خارجه در باب انسداد آفریقای شرقی آلمان توسط انگلیسها.
۴۵. مراسله سفارت ایران در روسیه به وزارت امور خارجه در باب تکلیف صلح از طرف امپراتور آلمان به امپراتور روسیه.
۴۶. تلگراف رمز سفارت ایران در روسیه به وزارت امور خارجه در باب عقب نشینی آلمانها از ورشو.
۴۷. ترجمه یادداشتی به وزارت امور خارجه در باب گلوله باران کلیسای رنس توسط نیروهای آلمانی.
۴۸. ترجمه مراسله سفارت ایتالیا در تهران به وزارت امور خارجه در باب اعلان جنگ دولت ایتالیا به آلمان.
۴۹. مراسله سفارت ایران در پترزبورگ به وزارت امور خارجه در باب تأثیرات دخول آمریکا به جنگ بر علیه آلمان.
۵۰. ترجمه مراسله سفارت آمریکا در تهران به ریاست وزراء و وزارت امور خارجه در باب اعلام جنگ میان دو کشور آمریکا و آلمان.
۵۱. تلگراف رمز سفارت ایران در پاریس به وزارت امور خارجه در باب استعفای امپراتور آلمان و قبول شرایط متارکه جنگ از سوی آلمانها.
۵۲. مراسله کارگزاری مهام خارجه عراق به وزارت امور خارجه در باب استعفای امپراتور آلمان و متارکه جنگ.
۵۳. تلگراف رمز سفارت ایران در پاریس به وزارت امور خارجه در باب قبول صلح از طرف دولت آلمان.
۵۴. مراسله سفارت ایران در واشنگتن به وزارت امور خارجه در باب عهدنامه صلح با آلمان.
۵۵. ترجمه مراسله سفارت آمریکا در ایران به وزارت امور خارجه در باب روابط خصمانه بین دو کشور

آمریکا و آلمان.

۵۶. یادداشت سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب نمایش فیلم جنگی موسوم به «مادر آزادی» در رشت.

فصل سوم: اسناد فعالیت‌های آلمانها در ایران

۵۷. مراسله وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس در تهران در باب دستگیری قنصل آلمان و رئیس تجارتخانه آلمانی توسط مأمورین انگلیس.

۵۸. سواد مراسله کفیل قنصلگری روس در کرمانشاه به کارگزاری آن شهر در باب عملیات سوء آلمانها در سلطان آباد.

۵۹. ترجمه مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب دستگیری مسیو لیستمان قنصل آلمان در بوشهر و رئیس تجارتخانه ونکھوس و همسرش توسط انگلیسها.

۶۰. ترجمه مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب دستگیری همراهان مسیو واسموس توسط انگلیسها.

۶۱. ترجمه تلگراف قنصل انگلیس در شیراز به سفارت انگلیس در تهران در باب تحریکات واسموس در منطقه.

۶۲. ترجمه تلگراف قنصلگری انگلیس در شیراز به سفارت انگلیس در تهران در باب تجمع اهالی بوشهر در منازل مجتهدین این شهر.

۶۳. ترجمه مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب فرار واسموس به برازجان.

۶۴. ترجمه مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب تنبیه دو انگلیسی متعرض به مسیو واسموس.

۶۵. مراسله جمعی از علما و روحانیون بوشهر به وزارت داخله و مجلس شورای ملی در باب دستگیری قنصل آلمان در بوشهر و رئیس تجارتخانه آلمانی توسط انگلیسها.

۶۶. سواد تلگراف حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس به وزارت داخله در باب موضوع فوق.

۶۷. سواد تلگراف حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس به حیدرخان حیات داودی در باب تعرض به مسیو

واسموس.

۶۸. سواد تلگراف حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس به وزارت داخله در باب ازدحام مردم بوشهر در اعتراض به دستگیری قنصل آلمان در بوشهر و رئیس تجارتخانه آلمانی توسط انگلیسها.

۶۹. مراسله سفارت روسیه در تهران به وزارت امور خارجه در باب اجیر سواران مسلح در کرمانشاه توسط آلمانیها.

۷۰. سواد مراسله حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس به وزارت داخله در باب تعرضات انگلیسها نسبت به آلمانیها.

۷۱. تلگراف رمز از کرمانشاهان (معاذالملک) به وزارت امور خارجه در باب استخدام پنجاه نفر سوار توسط قنصل آلمان در کرمانشاهان.

۷۲. مراسله مازور پراویتز به مازور اروال در باب مراجعت واسموس به شیراز.

۷۳. ترجمه مراسله وزیر مختار انگلیس به وزارت امور خارجه در باب تحریکات ضد انگلیسی آلمانیها در جنوب کشور.

۷۴. یادداشت سفارت انگلیس در تهران به وزارت امور خارجه در باب سوابق واسموس.

۷۵. مراسله کارگزاری اول بنادر خلیج فارس به وزارت امور خارجه در باب اجتماع مردم بوشهر در مسجد نو آن شهر در اعتراض به عملیات سوء انگلیسها در منطقه و دستگیری قنصل آلمان توسط آنها.

۷۶. مراسله وزارت داخله به وزارت امور خارجه در باب تنبیه حیدرخان و محمد خان حیات داودی و استرداد اموال واسموس.

۷۷. پاسخ وزارت امور خارجه به نامه علماء اعلام بوشهر در باب اعتراض آنها نسبت به دستگیری قنصل آلمان در بوشهر و رئیس تجارتخانه آلمانی توسط انگلیسها.

۷۸. تلگراف رمز کارگزاری شیراز به وزارت امور خارجه در باب هم منزل شدن سید حسن حبل‌المتین با واسموس.

۷۹. ترجمه مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب همکاری حکمران بوشهر در حمله به مسیو لیستمان قنصل آلمان در بوشهر و استخلاص مسیو لاندیس.

۸۰. تلگراف رمز کارگزاری مهام خارجه شیراز به وزارت امور خارجه در باب عزیمت واسموس از شیراز به
برازجان.
۸۱. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب تعیین مسیو واسموس به سمت قنصل
آلمان در شیراز.
۸۲. مراسله وزارت امور خارجه به سفارت آلمان در تهران در باب رفتن مسیو واسموس به نزدایلات و
طوایف فارس.
۸۳. تلگراف رمز کارگزاری مهام خارجه شیراز به وزارت امور خارجه در باب ملاقات واسموس با محمد
علیخان کشکولی و صولت الدوله.
۸۴. مراسله سفارت ایران در لندن به وزارت امور خارجه در باب شکایت انگلیسها از پذیرایی واسموس.
۸۵. تلگراف رمز کارگزاری مهام خارجه شیراز به وزارت امور خارجه در باب مراسله واسموس به کارگزاری
مزبور در باب برافراشتن بیدق قونسولگری آلمان.
۸۶. تلگراف رمز مخبرالسلطنه فرمانفرمای فارس به وزارت داخله در باب رفتن واسموس به نزد ایلات و
خوانین فارس.
۸۷. ترجمه مراسله سفارت روسیه در تهران به وزارت امور خارجه در باب اجیر سواران مسلح توسط
آلمانیها.
۸۸. تلگراف رمز مخبرالسلطنه فرمانفرمای فارس به وزارت داخله در باب اقدام واسموس در برافراشتن
بیدق آلمان بر فراز منزل مسکونی خود.
۸۹. مراسله وزارت داخله به وزارت امور خارجه در باب احضار مسیو واسموس از شیراز.
۹۰. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب دستگیری مسیو هوفمان آلمانی توسط
سربازان روسی.
۹۱. مراسله سفارت آلمان در تهران به وزارت امور خارجه در باب حمله مسلحانه به قونسولگری آلمان در
شیراز.
۹۲. مراسله وزارت امور خارجه به سفارت انگلیس در تهران در باب اعاده اموال مسیو واسموس.

۹۳. تلگراف رمز سفارت ایران در لندن به وزارت امور خارجه در باب تحریکات و اسموس در منطقه جنوب کشور و ورود ترکان عثمانی به بندر ریگ.
۹۴. متن برخی از تلگرافات متبادله بین رئیس علی دلباری و لیستمان قنسول آلمان در بوشهر.
۹۵. تلگراف رمز حکومت بنادر و جزایر خلیج ایران به وزارت داخله در باب جلوگیری از عزیمت و اسموس به منطقه بنادر و دشتستان.
۹۶. تلگراف رمز مخبرالسلطنه فرمانفرمای فارس به وزارت داخله در باب تلگراف و اسموس به مشارالیه.
۹۷. تلگراف رمز مخبرالسلطنه فرمانفرمای فارس به وزارت داخله در باب اظهارات و اسموس مبنی بر عدم مراجعت به شیراز.
۹۸. تلگراف رمز حکومت بوشهر به وزارت امور خارجه در باب تحریکات و اسموس در منطقه جنوب کشور.
۹۹. تلگراف رمز حکومت بوشهر به وزارت امور خارجه در باب حیدرخان حیات داودی.
۱۰۰. تلگراف کارگزاری مهمام خارجه شیراز به وزارت امور خارجه در باب اجیر کردن سواران مسلح در طرف آلمانیها.
۱۰۱. تلگراف رمز حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس به وزارت داخله در باب تحریکات و اسموس در جنوب و تقاضای احضار مشارالیه.
۱۰۲. مراسله وزارت امور خارجه به وزارت داخله در باب عزل و اسموس از سمت قنسولی آلمان در شیراز.
۱۰۳. مراسله سفارت روسیه در تهران به وزارت امور خارجه در باب عملیات سوء آلمانیها در ایران.
۱۰۴. تلگراف رمز حکومت بنادر و جزایر خلیج ایران به وزارت داخله در باب اوضاع نابسامان منطقه جنوب و تقاضای اعزام و اسموس به شیراز.
۱۰۵. مراسله وزارت داخله به وزارت امور خارجه در باب اعزام سریع و اسموس به شیراز.
۱۰۶. تلگراف رمز مخبرالسلطنه فرمانفرمای فارس به وزارت امور خارجه در باب مراجعت و اسموس به شیراز و اوضاع ناآرام بوشهر.
۱۰۷. تلگراف رمز کارگزاری مهمام خارجه شیراز به وزارت امور خارجه در باب تیراندازی به باغ قنسولگری